

<style type="text/css"></style>

Jämfört med våra övriga bärslag, exempelvis jordgubbar och svarta vinbär, är den yrkesmässiga odlingen av hallon relativt blygsam. Enligt uppgifter från Sveriges Lantbruksuniversitet (Hans Christensson och Nils Erik Persson 1982) upptog den svenska yrkesmässiga hallonodlingen år 1981 52 hektar, vilket är endast ca 1/50 av exempelvis odlingen av jordgubbar.

Tilläggas bör dock att enligt samma källa beräknas hallonskörden i hemträdgårdar årligen vara ca 4 000 ton.

Hallon räknas också till våra vilda bärslag och en icke oväsentlig del hallon plockas i skog och mark över stora delar av landet.

Särskilt på de nu så vanliga kalhyggerna kan det ofta finnas ganska gott om vildväxande hallon.

Men det borde ändå finnas plats för fler och större hallonodlingar, eftersom hallon mycket väl lämpar sig för självplock, därtill ännu bättre än jordgubbar eftersom man får gå upprätt under plockningen.

100 g hallon ger enligt Abramsons kosttabell:

42 kilokalorier eller 175 kilojoule

83 g vatten

1,0 g protein

0,6 g fett

9,3 g kolhydrater

41 mg kalcium

29 mg fosfor

1,2 mg järn

30 mg C-vitamin

10 vitamin A ret ekv ug

0,03 mg tiamin

0,07 mg riboflavin

0,3 mg niacin

I praktisk odling sker förökning av hallon uteslutande vegetativt, d.v.s. man tar uppvuxna skott med rot från en befintlig odling och planterar dem på det nya landet. Har man knapp tillgång av förökningsmaterial, men har drivbänk eller växthus, kan man klippa upp rötter i ca 10-12 cm långa bitar och lägga dessa i lådor med jord eller i jordbädd någon cm under jordytan. Det måste dock vara skott eller antydans till skott på varje rotbit.

Man håller fuktigt, varmt, ca 20-25 grader, och slutna luft till skotten börjar visa sig över jordytan. Då påbörjas luftning och temperaturen sänkes till 16-18 grader. Vid soligt väder kan temperaturen vara högre.

När de framväxande skotten är 25-30 cm planteras de ut på friland i en "plantskola" med ca 40 cm mellan raderna och 20 cm mellan plantorna i raden. De får där växa en sommar och på hösten har förmodligen ett nytt skott vuxit upp från varje rotbit. De är då färdiga att planteras på den blivande växtplatsen, d.v.s. i hallonodlingen, ev. på hösten eller följande vår. Nämnade förökningssätt kan givetvis också ske på friland, men tillväxten tar längre tid.

Sorter

Asker Älandsbro. Nyare typ av den gamla allmänt odlade Asker. Härdig, rikgivande med något små bär. Även om ett hallon botaniskt sett borde kallas frukt och ej bär, är benämningen "bär" så vanligt att vi använder den.

Haida. Ny kanadensisk sort som visat god härdighet även i Norrbotten.

Malling Exploit. Engelsk sort med stora bär. Tämmligen motståndskraftig mot hallonskottsjuka. Kan odlas upp till södra Norrland.

File:home/
anders/dl/
test/
Malling-Exploit
US78A073.GIF

Malling Orient. Nyare sort med stora bär. För södra Sverige.

Marlboro. Något små bär, men rikgivande. Härdig långt upp i norr.

File:home/
anders/dl/
test/
Marlboro
US78A074.GIF

Muskoka. Något små bär, men härdig och rikgivande.

Preussen. Stora, vackra bär, något låg skörd, tämmligen härdig.

File:home/
anders/dl/
test/
Preussen
US78A075.GIF

Veten. Stora, vackra bär med något svag arom. Tämmligen härdig och rikgivande.

Något lerhaltig, mullrik jord med god vattenhållande förmåga och pH 5,5-6,5 är bäst för hallon. (En del odlare anser att pH ej bör vara över 6,0.) Det vill alltså säga att tillförsel av kalk knappast behöver förekomma. Men skulle pH vara mycket lågt kan Dolomitkalk - som innehåller mangan - tillföras, ca 25-50 kg per 100m² och brukas ned före plantering.

Skulle pH redan före planteringen vara för högt kan ogödslad frästörv nedbrukas. Därmed ökas också jordens vattenhållande förmåga, vilket är väsentligt för hallon.

Se handboksartikeln om svarta vinbär under rubriken "Svarta vinbär". Vad som sagts där är tillämpligt även för hallon. Varje remsa är 6 m bred och bör alltså vid ett radavstånd på 2 m ge plats åt tre rader. För att ge god plats för gångar vore det dock kanske lämpligt att utöka bredden till 8 m. Varannan remsa odlas med grüngödslingsväxt eller vallgräs och ger därmed material till marktäckning.

Det blivande hallonlandet bör före plant er ingen vara väl brukat, inte nödvändigtvis särskilt djupt, men absolut fritt från flerårigt ogräs. Kvickrot som kommit in i uppväxta hallonbestånd är svår, för att inte säga omöjlig, att utrota med "naturliga medel".

Det vanligaste och lämpligaste planteringsavståndet torde vara 0,5-0,7 m mellan plantorna i raden och 2 m mellan raderna. Skulle maskinell skörd komma till användning får radavståndet anpassas därefter.

Plantorna sättes ganska grunt; rötterna täckes med högst 3-4 cm jord som trampas till så att en liten fördjupning uppstår. Efter planteringen klippes plantorna ned till ca 40 cm. Vattning sker omedelbart. En liten fåra uppdragen förbi plantorna fylls med vatten; på det viset rinner inte vattnet åt alla håll utan kommer plantorna tillgodo. Sedan vattnet sjunkit ned föres torr jord i ett tunt lager in i raden.

I raden till en bredd av 35-40 cm hålles sedan ogräsfritt genom upprepad renshackning.

Redan första året bör ett någorlunda kraftigt skott växa upp hos varje planta. Detta ska ge frukt nästa år. Det är då på sin plats att ordna någon form av uppbindning så att skotten ej kan skava mot varandra eller brytas ned av vinterns snö. Kraftiga pålar drives ned i raden på ett inbördes avstånd av ca 3 m. Vid dessa fästes två galvaniserade järntrådar - typ telefontråd - på ca 40 och 110 cm:s höjd. Ändpålarna ges stöd i radens längdriktning.

Plantorna - årsskotten - bindes fast vid trådarna med snören, bast eller speciella hallonskottshållare, som finns att köpa i fröaffärerna. Detta för att plantorna ej ska skava mot järntråden, mot varandra, brytas av i kraftig vind eller tyngas ned av snö. En förenklad form av uppbindning är att fästa uppbindningstråden vid ena ändpålen och sedan dra den längs efter den galvaniserade tråden och för varje exempelvis femte skott lägga den ett varv runt järntråden och fästa den i radens andra ände. Är skotten på båda sidor om järntråden får man göra likadant på båda sidor.

Den årliga **beskärningen** bör helst utföras strax efter skörden så att de kvarvarande skotten får tillräckligt med ljus för att växa sig starka.

Alla skott som burit frukt klippes bort nära marken. Lämpligaste redskap är sekator eller lätt busksax. Senare när raderna vuxit sig täta bör man varje år lämna endast ett skott per dm. Alla övriga klippes bort. De kvarvarande skotten bindes vid de tidigare uppsatta järntrådarna.

Hallon är mycket tacksamma för naturlig gödsel, d.v.s. sådan från ko, häst, får, get eller fjäderfä om den kan garanteras fri från skadliga ämnen, exempelvis antibiotika eller besprutningsmedel. Den kan vara uppblandad med torvmull eller mindre mängder kutterspån.

Känner man sig osäker beträffande gödselmängd kan det vara tillrådligt att ta ett **vanligt jordprov**. Hör med närmaste lantbrukskemiska station som har lämpliga förpackningar och lämnar anvisningar om hur provet ska tas. Det är tämligen enkelt. Lite mer invecklat är det med ett **biologiskt jordprov**. Hör med förbundets odlingskonsulent Rune Johansson, Sandbäck, 431 90 Mölndal, tel 031/87 67 68.

Första gödslingen göres före planteringen då ett par tre centimeters lager bredas ut över hela fältet och brukas ned tämligen grunt. Vid senare tillfällen fördelas gödseln i ett tunt lager i mellanrummet mellan raderna men brukas ej ned utan täckes med ett nytt lager marktäckningsmaterial. Det förmultnar så småningom och blir genomvävt av rötter från hallonraderna. Använd endast organiska gödselmedel som garanteras fria från skadliga ämnen, exempelvis kadmium. Om lämplig dos ej är angivet på förpackningen, låt sunda förnuftet bestämma, eller ge måttliga mängder till att börja med. Sök i övrigt rätta givan efter plantornas växt. Även den årliga tillförseln av gräsklipp eller grüngödsling (se under 05) ger med tiden en icke ringa gödseffekt. Tänk också på att hallon är mycket tacksamma för kompost. Den tillföres lämpligast före marktäckning (se 05) i ett lager över hela arealen. Tillgången får bestämma mängden, ett par cm:s lager gör god nytta. Är tillgången knapp lägges den endast i själva raden, som hålles ogräsfri genom upprepad grund renshackning, i en bredd ca 40 cm.

Om remskultur tillämpas (se under 05) kan den årliga tillförseln av gräsklipp eller grüngödsling växt många gånger vara tillräcklig om den kompletteras med mindre mängder stenmjöl, Algomin, Organo eller blodmjöl.

Hallon är beroende av jämn - men inte överdriven - fuktighet i marken. Vid torrperioder kan vattning bli nödvändig. Det är därvid bättre att inte ge för mycket vatten på en gång utan fördela det med mindre givor varje gång, exempelvis 20-35 mm. En torr sommar kan det dock behövas ca 50 mm, kanske i flera omgångar.

Sök vid plantering att få tag i så friskt material som möjligt från en välkänd plantskola. **Hallonskottsjukan** är den vanligaste åkomman på hallon. Den yttrar sig som violetta eller bruna fläckar på skotten. Kan genom marktäckning, jämn markfuktighet och i övrigt god kultur och lagom gallring hållas tillbaka, men man blir knappast fullkomligt av med den.

Även **virussjukdomar** kan förekomma, men vår förhoppning är att en god organisk biologisk kultur ska, om inte utrota så dock hålla tillbaka sjukdomen i sådan grad att en god skörd fortfarande kan påräknas.

Av skadeinsekter är **hallonängern** den vanligaste. Det är en mycket liten skalbagge och det är dess larv som man kallar för "mask" i hallonen. Går man till hallonlandet tidigt på morgonen kan man få se skalbaggen kliva omkring bland blomknopparna.

Den är då lite trög av den svala luften. Senare på dagen, när det är varmare, är den kvick nog att flyga undan eller släppa sig till marken när den förnimmer den lilla skälkning som en människas steg gör, och då ser man den inte.

File:home/
anders/dl/
test/
Hallonänger
US78A076.GIF

Gör så här: tag ett paraply, spänn upp det, gå ut till hallonlandet på morgonen innan solen hunnit värma nämnvärt; håll paraplyet upp och nedvänt och låt det "rulla" som ett kugghjul längs hallonraden i lagom höjd så att de skalbaggar som finns bland hallonknopparna ramlar ned i paraplyet varifrån de sedan kan förpassas till de s.k. sällare jaktmarkerna. Observera att det är innan blomknopparna är utslagna som de små skalbaggar kommer fram för att göra hål i knopparna och där lägga sina ägg.

Även om maskiner för skörd av hallon finns tillverkade får vi nog än en tid finna oss i att i stor utsträckning plocka våra hallon för hand. Och det är ju en angenäm sysselsättning.

Om det gäller skörd för säljning plockas alltid hallonen direkt i saluförpackningen, vanligtvis i enliters papp- eller plastkartonger. Hallon far illa av att tömmas från ett kärl till ett annat.

Ha alltid särskilda kartonger till hands för sekunda bär, dvs skadade och maskstungna, även om de senare kan användas om larven - "hallonmasken" - är borta. Bär med larver som påträffas får inte lämnas kvar eller kastas på marken utan samlas och gräves ned eller lägges djupt i komposten.

Även hallonblad kan skördas. De tas vid midsommartiden, lämpligen från skott som ändå skall klippas bort. Torkas på luftig, mörk plats utbredda i ett enkelt lager. Användes till te, gärna i kombination med blad från jordgubbsplantor och svarta vinbärsbuskar.